

Кафедра струнно-смичкових інструментів

Камерний ансамбль. Контрабас

Освітній ступінь	магістр
Спеціальність	025 Музичне мистецтво
Освітньо-наукова програма	«Музичне мистецтво» Контрабас

Курс	1-2
Семестр	1-3

Статус	<u>обов'язкова</u>
--------	--------------------

ECTS	5
Годин	150
Практичні заняття	72
Самостійна робота	78

Форма контролю	<u>Залік/Атестаційний іспит</u>
----------------	---------------------------------

Інформація про викладача

ПІБ	Білоусов С.В. – старший викладач кафедри струнно-смичкових інструментів НМАУ ім. П.І. Чайковського Чайкін М.Б. - ст.викладач, кафедри струнно-смичкових інструментів Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського.
Профіль викладача	https://orcid.org/0000-0002-7997-139X (Білоусов С.В.)
e-mail	strunni.nmau1@gmail.com

Анотація навчальної дисципліни

Дисципліна «Камерний ансамбль» є важливою складовою освітньо-наукової програми освітнього ступеню «Магістр» у підготовці сучасних фахівців, які по закінченню навчання отримують кваліфікацію концертний виконавець, соліст, артист оркестру, артист камерного ансамблю. Відповідно, дисципліна передбачає засвоєння специфічних знань і умінь в об'ємі, який також необхідний для подальшої педагогічної діяльності молодих фахівців та викладачів класу ансамблю в дитячих музичних школах, школах мистецтв, музичних коледжах тощо.

Систематизація відомостей в історичній перспективі, продовження вивчення ансамблевого репертуару, виконавських стилів є запорукою опанування даної, надзвичайно важливої, а для деяких студентів – визначальної, у подальшій професійній кар'єрі, форми виконавської діяльності.

Сучасні тенденції камерного виконавства вимагають від молодого фахівця майстерного володіння інструментом, знання особливостей та специфіки ансамблевої гри з подальшим застосуванням цих навичок у виконавській діяльності.

Курс орієнтований на здобуття студентами всебічних знань в опануванні репертуару та гармонійному поєднанні сталих традицій виконавства з сучасними напрямками мистецтва. Дисципліна «Камерний ансамбль» передбачає міждисциплінарний зв'язок з такими предметами як фах, оркестровий клас, вивчення оркестрових партій, предметів фундаментальної підготовки та є невід'ємною складовою частиною загальної системи підготовки сучасного високопрофесійного фахівця музичного мистецтва.

Метою дисципліни «Камерний ансамбль» є підготовка фахівців вищої кваліфікації, які володіють ансамблевою виконавською майстерністю, сучасними знаннями та навичками для самостійної творчої роботи та аналізу, необхідними для здійснення подальшої професійної діяльності в галузі ансамблевого виконавства

Основними завданнями є засвоєння комплексу фундаментальних професійних практичних і теоретичних знань, умінь, навичок, основних принципів ансамблевого виконавства, які застосовуються в процесі роботи в класі та підготовки до концертного виконання ансамблевих творів під керівництвом викладача.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен отримати такі компетентності:

знати:

- метод роботи над інтерпретацією музичного твору: виконавські та інструментальні засоби втілення інтерпретаторських задумів;
- психологію виконавської діяльності;
- сучасні досягнення в галузі контрабасового виконавства, педагогіки та музичної творчості;
- особливості та специфіку ансамблевої гри;
- принципи редагування ансамблевих партій;
- основні закономірності штрихових та артикуляційних засобів звукоутворення в ансамблевій нотній літературі;
- особливості використання засобів музичної виразності на різних етапах розвитку світової і національної музичної культури;
- історію контрабасового мистецтва та його специфіку;
- виконавський репертуар та спеціальну літературу;
- основи загальнотеоретичних дисциплін, що дозволяють вирішувати творчі інтерпретаційні проблеми виконання;
- специфіку нотного письма сучасних композиторів;
- основи образотворчого, літературного і театрального мистецтв.

вміти:

- використовувати набуті професійні знання в камерно-ансамблевому виконавстві;
- самостійно опрацьовувати партії (метод редагування);
- аналізувати та розуміти зміст, форму та стиль музичного твору, відтворювати його художню концепцію;
- грамотно використовувати засоби музичної виразності та технічну майстерність;
- самостійно робити неупереджені висновки, досліджуючи практичну складову ансамблевого музикування;
- орієнтуватися в різноманітних музичних стилях і жанрах;
- орієнтуватися та цікавитися сучасними напрямками розвитку музичного мистецтва;
- використовувати кращі традиції світових виконавських шкіл;
- поєднувати виконавську майстерність з художнім осмисленням твору;
- аналізувати та рецензувати концертні виступи, а також власне виконання.

володіти навичками:

- володіти навиком самостійного розбору партитури та кожної окремої партії;
- грамотно застосовувати штрихові та артикуляційні засоби звукоутворення в камерно-ансамблевій літературі;
- власного контролю самостійної роботи;
- читання нот з аркушу;
- виконавського редагування репертуару і творчої обробки музичного матеріалу;
- оволодіння різноманітними засобами гри на інструменті;
- інтерпретації творів найрізноманітніших стилів і жанрів;

- прийомами гри сучасної музики;
- комунікативного зв'язку між учасниками ансамблю, а також особливості та специфіку ансамблевої гри.
- професійного розуміння різноманітних музично-теоретичних питань, з якими пов'язане камерно-ансамблеве виконавство;
- використовувати в професійній виконавській діяльності широкий ансамблевий репертуар;

Таким чином, дисципліна «Камерний ансамбль» поєднує знання не лише свого, а й інших предметних курсів, що викладаються у вищому навчальному закладі.

Перелік тем

Змістовий модуль 1. Ансамблева музика романтичної доби.

Тема1. Стильові особливості виконання музичних творів романтичної доби, окреслення кола засобів художньої виразності відповідно до епохи та стилю. Виявлення яскраво виражених національних рис в музиці. Розбір та редакційна робота над партіями (штрихи, аплікатура).

Тема2. Вирішення інтерпретаційних завдань в творах композиторів XIX ст. Вміння використовувати фахові навички гри, їх застосування у витонченості ансамблевої майстерності; узгодження інтонування, артикуляції, тембру, використання *vibrato*, динаміки тощо. Поєднання виконавської майстерності з художнім осмисленням твору.

Змістовий модуль 2. Ансамблева музика у складах з різними музичними інструментами.

Тема1. Знання репертуару та свідомий вибір програми. Особливості та специфіка гри в ансамблі у різних складах. Вивчення розділів форми, знання партій партнерів по ансамблю, відчуття динамічного балансу, виконання своєї партії у гармонійному поєднанні з іншими учасниками ансамблю.

Тема2. Вирішення інтерпретаційних завдань у виконанні твору, що вивчається, дотримуючись традицій та стильових особливостей епохи. Узгодження партнерів ансамблю у сумісному використанні єдиних засобів художньої виразності та специфіки виконання певних елементів (інтонація, штрихи, динаміка, орнаментика). Виявлення головного тематичного матеріалу та тем акомпануючого характеру. Підготовка до концертного виконання (творчого проєкту).

Змістовий модуль 3. Ансамблева музика епохи класицизму.

Тема1. Знання концертного ансамблевого репертуару епохи класицизму. Вибір твору та план роботи над ним: аналіз ознак сонатного *allegro* (при наявності) визначення сольних або ансамблевих завдань, виявлення тематичного матеріалу, визначення художніх та технічних завдань. Вивчення партитури / клавіру, розбір та редакційна робота над партіями (штрихи, аплікатура).

Тема2. Комунікативний зв'язок між учасниками ансамблю. Вирішення інтерпретаційних завдань камерно-інструментального твору шляхом деталізації нотного матеріалу (точність виконання авторського задуму, фразування, узгодженість інтонування, виконання орнаментики, артикуляції, звукова та динамічна перспектива). Реалізація єдиного ідейно-художнього задуму. Узагальнююча робота над концепцією, формою та змістом.

Змістовий модуль 4. Сучасна ансамблева музика.

Тема1. Знання сучасного навчально-художнього камерно-інструментального репертуару. Свідомий вибір твору для опрацювання, визначення кінцевої мети вивчення твору.

Вміння користуватися інтернет-ресурсами та бібліотечними каталогами.

Тема2. Виконавське ознайомлення зі стильовими рисами сучасної музики, формотворчими, смисловими та ансамблевими особливостями композиторського письма. Розбір та корегуюча редакційна робота з партіями (штрихи, аплікатура, динаміка, агогіка). Вирішення інтерпретаційних завдань шляхом аналізу, використання набутих професійних навичок, переконливість втілення змісту, емоційна складова виконавської майстерності в ансамблевій грі.

Тема3. Заключний етап – підготовка до атестаційного іспиту. Об'єднання знань, вмінь, навичок, набутих під час навчання. Демонстрація логіки інтерпретаційного мислення музиканта-виконавця, сформованої інтелектуально-творчої самостійності, сценічної культури.

В окремих випадках, на контрольних підсумкових виступах, твір підвищеної складності та великого обсягу може бути виконаним не в повному обсязі (частинами).

Форми та технології навчання

Дисципліна «Камерний ансамбль» для студентів освітнього ступеня «Магістр» кафедри струнно-смичкових інструментів оркестрового факультету НМАУ імені П.І.Чайковського складається з практичних занять та відповідної частки годин для самостійної роботи та підготовки, а також включає поточний контроль (контрольний урок) та підсумковий (залік), атестаційний іспит

В програмі курсу предмета передбачено удосконалення комплексу професійних практичних і теоретичних умінь, навичок, знань основних принципів ансамблевого виконавства, засвоєних в процесі роботи над учбовим матеріалом та підготовки до концертного виконання ансамблевих творів під керівництвом педагога. Опрацьовуються **ансамблеві твори у супроводі фортепіано та ансамблі для різних складів**. Для них притаманні яскраво індивідуалізовані партії, тематично рівноцінні у драматургічному розвитку. Основу репертуару складають камерно-ансамблеві твори українських та зарубіжних композиторів різних епох і стильових напрямків.

Навчальні ресурси

Нотний матеріал відповідного оркестрового репертуару, музикознавча та методична література представлені у вільному доступі в бібліотеці та читальній залі Академії, інтернет-ресурси. Репетиційні приміщення в навчальних аудиторіях, концертних залах Академії надається для проведення занять відповідно розкладу.

Методи контролю

1. Поточний контроль.

На перших етапах опрацювання програми ЗМ викладач виявляє рівень знань, умінь і навичок студентів для вивчення обраного твору – співвідношення складності твору з професійними можливостями студентів. Викладач здійснює постійний контроль під час практичних занять з метою перевірки засвоєння попереднього матеріалу, виявлення проблем та усунення недоліків.

Контрольний урок. Студенти демонструють робочий матеріал перед кафедрою та отримують зауваження та рекомендації для подальшої роботи.

2. Підсумковий контроль.

Здійснюється у формі заліку в 1-му та 2-му семестрах в період сесій (зимової та літньої) та атестаційного іспиту у 3-му семестрі в період сесії (зимової) з оцінкою комісії кафедри за професійний і творчий розвиток студентів дисципліни «Камерний ансамбль» освітнього ступеню «Магістр».

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Контрольний урок	10
2.	Залік	40
3.	Атестаційний іспит	40
4.	Участь у концерті класу, кафедри тощо.	5
5.	Участь у конкурсі, фестивалі тощо	5
	Всього	100

Критерії оцінювання знань студентів:

90-100-А (відмінно) – Яскрава гра з якісною реалізацією всіх технологічних компонентів виконавської майстерності: досконала інтонація, культура штрихів, виразна динаміка, блискуча техніка, відчуття форми та стилю творів, сценічний артистизм тощо.

82-89-В (добре) – Переконливий виступ ансамблю, але з наявністю деяких недоліків, як то: текстові неточності, недосконала інтонація, недостатня динамічна виразність.

74-81-С (добре) – У виконанні наявні виконавські недоліки (інтонація, культура штрихів, метро-ритмічна організація, динамічні відтінки), хоча програма відповідає за складністю підготовці студента. Непереконливе відтворення стильових особливостей твору;

64-73-D (задовільно) – Наявність суттєвих погіршень у грі виконавців, як то: погано вивчений текст твору, неточна інтонація, неохайне звуковидобування, невиразна динаміка, погане відчуття ансамблю, аморфність у виконанні тощо;

60-63-Е (задовільно) – Відсутність комунікативних відносин в ансамблі, розуміння форми та стилю твору. Дуже погано вивчений текст партії, неточна інтонація, неохайне звуковидобування, невиразна динаміка;

35-59-FX (незадовільно) – Програма виконана не в повному обсязі. Відсутність творчого і ансамблевого мислення, обмеженість музичних та технічних здібностей..

1-34- F (незадоволено) – Відсутність професійних навичок. Студент не засвоїв матеріал програми внаслідок порушення навчальної дисципліни та неприпустимого ставлення до предмета.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися студентам з особливими освітніми потребами.

Неформальна освіта

Передбачається участь студентів у міжнародних та всеукраїнських молодіжних оркестрових фестивалях, участь у складі оркестру в концертних програмах, благодійних музичних акціях, участь у майстер класах та стажування у літніх оркестрових академіях; пасивна та активна участь у міжнародних, всеукраїнських та кафедральних конференціях, круглих столах; відвідування культурно-мистецьких заходів, театрів, мистецьких експозицій, виставок тощо.

Рекомендована література

1. Арсенічева Т. О. Стилiстичні параметри камерно-інструментальної творчості Юрія

- Іщенко. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського, вип. 91, (Київ 2010).
2. Арсенічева Т. О. Стильовий аспект камерно-інструментальної творчості Є. Станковича на прикладі тріо № 3 “Епілоги”. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського, вип. 77 “Виконавське музикознавство” (Київ 2008).
 3. Базіна Н.Ю. Оновлення музичної мови української скрипкової сонати у ХХ столітті, “Науковий вісник” НМАУ ім.П.І. Чайковського, вип. 82.
 4. Басалаєва Є. Камерно-інструментальні ансамблі з фортепіано в музиці ХХ сторіччя і творчість українських композиторів генерації 1960-х років Науковий вісник НМАУ ім.П.І.Чайковського. Вип.82
 5. Басалаєва Є. Стилістично-тембральний плюралізм фортепіано в камерно-інструментальній творчості українських композиторів покоління 1960-х років: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мист. : спец. 17.00.03 „Музичне мистецтво”. – О., 2012.
 6. Ващук О. М. «Федір Якименко: нотатки творчої біографії» // «Київське музикознавство. Культурологія і мистецтво». – Київ, 2003р.
 7. Гаврилець Д. Г. Майстерність і технічна відшліфованість. Про Ужгородський струнний квартет // Газета «Новини Закарпаття». — Ужгород, 18.11.1999. — с. 7.
 8. Гаврилець Д. Музична творчість як самореалізація індивідуальності митця / Д.Гаврилець // Композитор і учасність / Науковий вісник НМАУ. – Вип. 24. – 2009. – С. 219 – 228.
 9. Гришко-Ратьковська Л. О. В. С. Косенко – професор Київської державної консерваторії імені П.І. Чайковського // Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського, вип. №87, Київ, 2010.
 10. Жукова О. А. Фортепіанна партія у творах Ф. Пуленка для камерного ансамблю (Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського, вип. 87 “Проблеми камерно-ансамблевого виконавства” (Київ, 2010).
 11. Кулікова В.М. “Емоційна цілісність концертного виконання (засоби спілкування у визначенні критеріїв сприйняття та оцінювання музичного виконавства) зб. Наук. праць “Дослідження . Досвід. Спогади.” КССМШ ім. М. Лисенка - К; 2007р. 126-134с.
 12. Кулікова В.М. “Художнє мислення музиканта. Традиції та інновації” Навчальний методичний посібник для студентів та викладачів виконавських факультетів вищих музичних навчальних закладів ||| - |V рівні акредитації. -К; Купріянова 2007.132с
 13. Кулікова В.М. «Механізми пам’яті солістів-інструменталістів в процесі формування та реалізації виконавського задуму музичних творів” стаття зб. Наук. праць “Дослідження. Досвід. Спогади.» Вип. 3, Міністерство культури і мистецтв України , НМАУ ім. П. Чайковського , -К; 2002_53-60с.
 14. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського. – Вип.74. Естетика і практика мистецької освіти: Збірник статей. [Редактор – упорядник – О.Ващук]. –К., 2008.
 15. Науковий вісник №87 НМАУ ім. П.І.Чайковського. Збірник статей “Проблеми камерно-ансамблевого виконавства” ; [Редактори – упорядники: Басалаєва Є., Арсенічева Т.]. – 2009. – Т. 7.
 16. Полянська, К., Білоусов, С. (2022). Контрабас в камерно-інструментальній музиці ХХ століття: До питання формування сольного виконавства на контрабасі. Науковий журнал ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ, Вип. 18(1), С. 32–36. [https://doi.org/10.31500/1992-5514.18\(1\).2022.260390](https://doi.org/10.31500/1992-5514.18(1).2022.260390), URL : <http://hudkult.mari.kiev.ua/article/view/260390>
 17. Програма та методичні рекомендації для музичних вузів [укладачі: Царевич І., Боровик І., Гришко-Ратьковська Л.]. – К., 1996.
 18. Середенко А. М. До історії виникнення та розвитку камерно-інструментального ансамблю у вітчизняній культурі ХVIII століття; Київське музикознавство: Збірник наукових статей- вип.14 – Київ, 2004
 19. Середенко А. М. Естетичні і стильові тенденції розвитку фортепіанного камерно-

інструментального ансамблю в період Великої Вітчизняної війни (на прикладі творів українських та російських авторів); Київське музикознавство: Збірник наукових статей, Вип.30 – Київ, 2009.

20. Середенко А. М. Фортепіанний камерно-інструментальний ансамбль в роки Другої світової війни. Київське музикознавство: Збірник наукових статей - вип.15 – Київ, 2005
21. Фецак Наталія. Виконавська інтерпретація засобів виразності у Партиті #3 для струнно-смічкового квартету Мирослава Скорика. // Київське музикознавство. Київський ін-т музики ім. Р. Глієра; НМАУ ім. П. Чайковського. - К., 2011.- Вип. 39.- С. 217-230.
22. Фецак Наталія. Салонність як фактор розвитку українського квартетного жанру. Вісник ДАКККиМ. К., 2011. - #4. С. 191-194.
23. Фецак Наталія. Струнний квартет та його місце в жанровій системі виконавства: історичний аспект.// Миствознавчі записки.: Зб.наук. праць. Вип. 17. К., ДАКККиМ, 2010.- С. 60-68.
24. Царевич І. С. Післямова. З історії кафедри камерного ансамблю Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського.
25. Trumpf K. Johann-Matthias Sperger (1750-1812). Leben und Werk. – Mainz, 2021
26. Brun P. Histoire des contrabasses à cordes. – Paris, 1989.
27. Brun P. A History of the double bass. - 1989.
28. Gajdos M. Slovník Kontrabasistu. – Кромерж (ц), 1994.
29. Madensky E. Etwas über Kontrabassspiel Musik // Pedagogische Zeitschrift, № 3.
30. Meier Adokf. Konzertante Musik für Kontrabass in den Wiener Klassik Musikverlag Emil Katzbichler. – 1969.
31. Planavsky A. Geschichte des Kontrabasses. – Тутцинг, 1970.
32. Planavsky A. Der Barockkontrabass Violone. – Тутцинг, 1998.
33. Simandl, Franz. Neueste Methode des Kontrabassspiel. – Wien, 1874.
34. Warneke Fridrich. Der Kontrabass. – Hamburg, 1909.
35. Журнал Міжнародне суспільство контрабасистів (ISB) – США
36. Журнал Міжнародне суспільство контрабасистів «Світ контрабаса» (Bass World). – США.
37. Журнал «Оркестр» (Das Orchester) – Германия.
38. Журнал «Контрабасист» (Double Bassist). – Англия.